

Trenčiansky kraj - charakteristika regiónu

14.05.2024 | | Počet zobrazení: null

[Poloha, rozloha, geografické podmienky](#)

[Demografické východiská](#)

[Ekonomické a sociálne špecifiká](#)

Poloha, rozloha, geografické podmienky

Trenčiansky kraj s rozlohou 4 501,8 km² a podielom 9,2 % z rozlohy Slovenskej republiky, patrí medzi menšie kraje. Rozprestiera sa v severozápadnej časti Slovenska. Západnú časť kraja tvorí štátna hranica s Českou republikou, na juhu hraničí s Trnavským a Nitrianskym krajom, na východe s Banskobystrickým a na severe so Žilinským krajom.

Územie kraja sa rozprestiera na celkoch Vonkajších flyšových Karpát, Fatransko – tatranskej oblasti, Podunajskej nížiny a pohorím Vtáčnik sem zasahuje aj Slovenské Stredohorie. Z Vonkajších Západných Karpát sem zasahujú Biele Karpaty, Javorníky, Myjavská pahorkatina a Považské podolie. Z Fatransko-tatranskej oblasti sem zasahujú Malé Karpaty, Považský Inovec, Strážovské vrchy, Súľovské skaly, Hornonitrianska kotlina, Žiar a Tríbeč a z Podunajskej nížiny je to Podunajská pahorkatina. Najvyšší bod územia je vrch Vtáčnik (1 345,7 m n. m.) v pohorí Vtáčnik. Najnižšie položený bod je breh Biskupického kanála pri výtoku z kraja na území obce Horná Streda (158,5 m n. m.).

Povrch územia je značne členitý. Pohoria oddeľujú doliny a kotliny. Riečne toky sprevádzajú pásy rovín. Považské podolie, Podunajská pahorkatina a Hornonitrianska kotlina patria k teplej klimatickej oblasti. Ostatné územie prechádza s narastajúcou nadmorskou výškou do mierne teplej a chladnej klimatickej oblasti. Západnou časťou kraja preteká rieka Váh, do ktorého sa z pravej strany vlieva Biela Voda, Vlára a Drietomica. Východnú časť kraja odvodňuje Nitra, do ktorej vteká Bebrava, Nitrica a Handlovka. Najväčšia vodná nádrž je na Váhu pri Nosiciach.

Nerastné bohatstvo sa vyznačuje veľkou rozmanitosťou surovinových druhov. V oblasti hornej Nitry sa nachádzajú ložiská hnedého uhlia a lignitu v Handlovej a v Nováckej hnedouhoľnej panve, v okolí Mojtína a Strážovských vrchov sú ložiská bauxitu a v okolí obce Zlatníky sa nachádzajú malé množstvá magnetitu. Z nerudných surovín sú to stavebné materiály ako dolomity, vápenec, stavebný kameň, vápenitý slieň, cementárska surovina, štrkopiesky, tehliarska hlina a dekoračný kameň. Významné je ložisko cementárskych surovín v Hornom Srní.

Na území kraja je rozsiahla sieť chránených území. Nachádza sa tu 6 chránených krajinných oblastí: Ponitrie, Strážovské vrchy, Biele Karpaty, Malé Karpaty, Kysuce a Záhorie, 11 národných prírodných rezervácií, 48 prírodných rezervácií, 7 chránené areály, 75 prírodných pamiatok, 3 národné prírodné pamiatky – Čachtická jaskyňa, Prepoštská jaskyňa a Lánce – vápencová terasa a 5 chránených vtáčích území.

Podľa územno-správneho usporiadania v zmysle zákona NR SR č.221/1996 sa člení na 9 okresov: Bánovce nad Bebravou, Ilava, Myjava, Nové Mesto nad Váhom, Partizánske, Považská Bystrica, Prievidza, Púchov a Trenčín. Rozlohou najväčším je okres Prievidza, ktorý zaberá viac ako pätinu rozlohy kraja. Najmenším okresom je okres Partizánske so 6,7 % podielom.

Kraj pozostáva z 276 obcí, z toho 18 z nich má štatút mesta. V mestách je sústredených 53,7 % obyvateľov. Najviac obyvateľov žije v krajskom meste Trenčín (54 tisíc obyvateľov), ktoré však v porovnaní s inými krajskými mestami nie je viditeľne dominantné mesto. Ďalšími väčšími mestami sú Prievidza (44 tisíc obyvateľov) a Považská Bystrica (38 tisíc obyvateľov).

Demografické východiská

Podľa počtu obyvateľov patril Trenčiansky kraj medzi menšie kraje Slovenska. Stav obyvateľstva v kraji k 31. 12. 2023 dosiahol 568 102 osôb, čo predstavovalo zo slovenskej populácie 10,5 %. Hustota obyvateľstva na 1 km² bola 126 obyvateľov, osídlenie však nebolo rovnomerné. Husto zaľudnené boli rovinatejšie územia na severozápade i juhovýchode (Považské podolie, Hornonitrianska kotlina, Nitrianska niva a Bánovská pahorkatina), podstatne redšie osídlené sú pohoria nachádzajúce sa prevažne po obvode kraja (Biele Karpaty, Javorníky, Strážovské vrchy, Trábeč, Vtáčnik a Považský Inovec). Z pohľadu okresov mal najhustejšie osídlenie okres Trenčín (168 obyvateľov na 1 km²), najnižšia hustota obyvateľstva bola v okrese Bánovce nad Bebravou (76 obyvateľov na 1 km²).

Demografický vývoj bol ovplyvňovaný zmenami ekonomických a sociálnych podmienok v spoločnosti a je charakterizovaný spomaľovaním procesu reprodukcie obyvateľstva. V kraji sa počas roka 2023 sa živonarodilo 4 104 detí a zomrelo spolu 6 253 obyvateľov. Počet obyvateľov kraja celkovo klesol o 2 573 osôb, a to z dôvodu vysokého prirodzeného úbytku obyvateľstva (2 149 osôb), ale aj záporného salda migrácie (424 osôb).

V Trenčianskom kraji prebiehal proces starnutia obyvateľstva. Aj keď detská (predproduktívna) zložka obyvateľstva v posledných desiatich rokoch mierne rástla o 0,9 p. b., podiel obyvateľstva staršieho ako 65 rokov vzrástol o 5,1 p. b. Priemerný vek obyvateľa v roku 2023 dosiahol 44 rokov.

V tom istom roku sa zosobášilo 2 652 párov a rozviedlo sa 856 manželstiev. Počet sobášov sa medziročne klesol o 11,3 % a bol druhý najnižší od roku 2014. Počet rozvodov medziročne klesol o 7,4 % pričom bol najnižší za posledných desať rokov.

Ekonomické a sociálne špecifiká

Trenčiansky kraj má priemyselno-poľnohospodársky charakter, čo kladie vysoké nároky na dostupnosť pracovnej sily. Ekonomicky aktívne obyvateľstvo tvorilo v roku 2022 podiel 51,3 %. Miera ekonomickej aktivity mala úroveň 60,1 %, miera zamestnanosti vo veku 20 až 64 rokov 78,2 % a miera nezamestnanosti 3,5 %, pričom v rámci Slovenska bola druhá najnižšia. Úroveň priemernej nominálnej mesačnej mzdy bola o 7,2 % nižšia ako priemer za Slovensko a dosiahla 1 393 eur.

V rámci podnikateľských aktivít malo ku koncu roka 2022 v Trenčianskom kraji sídlo 20,7-tis. podnikov a 40,6-tis. fyzických osôb, z ktorých živnostníci tvorili podiel 93,6 %. Podniky zamerali svoju činnosť prioritne na oblasť veľkoobchodu, maloobchodu a opráv motorových vozidiel a motocyklov, ich veľká časť pôsobila aj v oblastiach priemyselnej výroby a odborných vedeckých a technických činností. Živnostníci sa realizovali hlavne v odvetví stavebníctva, následne v priemyselnej výrobe a vo veľkoobchode, maloobchode a opravách motorových vozidiel a motocyklov.

Objem v kraji vytvoreného HDP predstavoval v roku 2022 hodnotu 10 020 mil. eur a tvoril podiel 9,1 % na vytvorenom HDP Slovenska. V prepočte na obyvateľa, regionálny HDP dosiahol 17 378 eur v bežných cenách a bol o 13 % nižší ako národný priemer. Najväčší podiel na regionálnej hrubej pridanej hodnote kraja malo odvetvie priemyslu (29 %). Podiel verejnej správy, obrany, povinného sociálneho zabezpečenia, zdravotníctva a sociálnej pomoci bol 22,3 %, podiel obchodu, dopravy, ubytovania a stravovania 20 %.

Poľnohospodárska pôda zaberá dve pätiny územia. Z hľadiska poľnohospodárskej výroby má kraj rôzne pestovateľské podmienky. Rastlinná výroba v teplejších, nižšie položených častiach kraja produkuje najmä jačmeň, cukrovú repu a pšenicu. Vo vyšších polohách sa pestujú prevažne zemiaky. So stúpajúcou nadmorskou výškou pribúdajú lúky a pasienky, na ktoré nadväzuje chov hovädzieho dobytku. Najväčšie chovy dobytku, ošípaných hydiny a aj oviec sú v okrese Prievidza.

Priemysel je rôznorodý, zastúpené je strojárstvo, elektrotechnika, banský priemysel, textilný a odevný priemysel, ďalej sklársky, kožiarsky a potravinársky priemysel. Priemyselné podniky v roku 2022 za svoje výkony a tovar utŕžili 15 mld. eur. Zamestnávali takmer 86,2-tis. osôb, čo bola najvyššia zamestnanosť v odvetví priemyslu v porovnaní s ostatnými kraji.

Stavebná produkcia vykonaná vlastnými zamestnancami v roku 2022 dosiahla 543 mil. eur a podľa dodávateľských zmlúv to bolo 562 mil. eur, čo radilo Trenčiansky kraj medzi slabšie prosperujúce regióny v tejto oblasti hospodárstva. V regióne sa dostavalo 2 113 nových bytov, z toho viac ako polovica v okresoch Trenčín a Nové mesto nad Váhom.

Z dopravného hľadiska sú dôležité cestné a železničné trasy, ktoré vedú Považím. Územím vedie hlavný železničný ťah Bratislava – Žilina - Košice. Okolo Trenčína je vybudovaný diaľničný obchvat, ktorý je súčasťou diaľnice D1 prechádzajúcou celým Považím. Významné sú aj cestné a železničné spojenia, ktoré vedú do Českej republiky. Cestná sieť kraja bola v roku

2022 tvorená cestnou sieťou s dĺžkou 1 884 km, pričom diaľnice a rýchlostné cesty tvorili podiel 5,2 %. Na dopravných inšpektorátoch ku koncu roka 2022 evidovali 371-tis. motorových vozidiel, približne 72 % z nich boli osobné autá.

Vzdelávanie poskytovala široká sieť školských zariadení, ktorú v roku 2022 tvorilo 302 materských škôl, 194 základných škôl, 17 gymnázií a 36 stredných odborných škôl. Vysoké školstvo je zastúpené Trenčianskou univerzitou A. Dubčeka v Trenčíne a Vysokou školou DTI v Dubnici nad Váhom.

O zdravotný stav obyvateľstva v regióne sa v roku 2022 staral zdravotnícky personál v 1 342 zdravotníckych zariadeniach, v ktorých bolo zahrnutých 10 nemocníc, 1 050 zariadení ambulantnej zdravotnej starostlivosti a 3 liečebne. Región vďaka bohatému výskytu minerálnych a termálnych vôd ponúka liečenie v kúpeľoch v Trenčianskych Tepliciach (liečba pohybového ústrojenstva a nervovej sústavy), Nimnica (liečba obehovej, dýchacej a tráviacej sústavy a ženských orgánov) a Bojnice (liečba ženských a močových orgánov).

Na území kraja boli v roku 2022 návštevníkom k dispozícii 2 galérie, 20 múzeí a 177 fungujúcich knižníc. Divadelné a filmové predstavenia ponúkalo 5 divadiel, vrátane malých a nezávislých a 16 stálych kín. Turistov dlhodobo priťahujú mnohé historické pamiatky akými sú [Trenčiansky hrad](#) (s nápisom na hradnej skale, ktorý pochádza z r. 179 n. l. a dokumentuje najsevernejší výskyt Rimanov v Európe), ale aj zrúcaniny [Topoľčianskeho](#), [Uhroveckého](#), [Beckovského](#), [Čachtického](#) a [Tematínskeho hradu](#). Významnými turistickými cieľmi sú [Bojnický zámok](#) a [zoologická záhrada v Bojniciach](#), [mohyla M. R. Štefánika na vrchu Bradlo](#) a [rodný dom Ľudovíta Štúra](#) v Uhrovci. Z prírodných krás lákajú turistov najmä [Súľovské skaly](#) a [Manínska úžina](#). Hoci návštevnosť kraja v rámci Slovenska patrí k tým nižším, v roku 2021 sa 180 tisíc návštevníkov kraja ubytovalo v 321 ubytovacích zariadeniach.